

Peltereau-Villeneuve proti Švýcarsku, rozsudek ze dne 28. 10. 2014 - K presumpci neviný v odůvodnění usnesení o zastavení trestního stíhání

Stěžovatel: Peltereau-Villeneuve

Žalovaný stát: Švýcarsko

Číslo stížnosti: 60101/09

Datum: 28.10.2014

Článek Úmluvy: čl. 6 odst. 2

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: presumpce neviný, spravedlivý proces

Český právní řád: čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod § 2 odst. 2, § 11 odst. 1 písm. b), § 134 odst. 2, § 172 odst. 1 písm. d), § 188 odst. 1 písm. c), § 223 odst. 1, § 257 odst. 1 písm. c) zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

Významnost: 2

K presumpci neviný v odůvodnění usnesení o zastavení trestního stíhání

Autorský komentář:

Princip presumpce neviný patří ke stěžejním složkám práva na spravedlivý proces. Ve vnitrostátním právu je výslovně upraven v článku 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a v podstatě obsahově stejně je vyjádřen též v rámci základních zásad trestního řízení (§ 2 odst. 2 trestního řádu). Učinit závěr o vině obviněného přísluší pouze trestnímu soudu v odsuzujícím rozsudku. Pokud však soudem nebylo pravomocně rozhodnuto o vině obviněného předmětným trestným činem, pak orgány činné v trestním řízení (tj. policejní orgány, státní zástupce a soudy) nemohou osobu, vůči níž se vede trestní řízení, označovat za vinného ze spáchání tohoto trestného činu. Proto je v rozporu s principem presumpce neviný, pokud například v odůvodnění usnesení státního zástupce (popřípadě v usnesení soudu) o zastavení trestního stíhání obviněného z důvodu promlčení trestní odpovědnosti (§ 34 trestního zákoníku, § 11 odst. 1 písm. b/ trestního řádu) je jednoznačně vyjádřen názor, že obviněný spáchal předmětný trestný čin, ale že jej za něj nelze trestně stíhat jen s ohledem na uplynutí promlčecí doby. Soud dále zdůraznil, že z hlediska respektování principu presumpce neviný je zásadní rozdíl mezi tvrzením, že někdo je pouze podezřelý ze spáchání trestného činu, a jednoznačným prohlášením (např. v odůvodnění výše zmiňovaného rozhodnutí), že dotyčná osoba spáchala tento trestný čin, aniž by přitom za něj byla soudem pravomocně odsouzena.

SKUTKOVÝ STAV

Dne 21. ledna 2008 informoval příslušný zástupce lausannské, fribourgské a ženevské diecéze generálního prokurátora, že vůči stěžovateli, který působil jako farář, bylo zahájeno kanonické šetření z důvodu podezření ze sexuálního zneužití a že byl stěžovatel suspendován ze své funkce. Generální prokurátor následně zahájil vůči stěžovateli trestní stíhání pro sexuální nátlak, znásilnění a činy sexuálního charakteru. Během výslechu bez přítomnosti advokáta stěžovatel přiznal spáchání vytýkaných činů, ale po dvou dnech uvedené přiznání odvolal.

Usnesením z 25. září 2008 generální prokurátor trestní stíhání zastavil. Ačkoliv byl generální prokurátor názoru, že stěžovatel spáchal vytýkané trestné činy vůči nejméně dvěma osobám, vzhledem k faktu, že dané skutky se odehrály v letech 1991 a 1992, bylo trestní stíhání promlčeno. V odůvodnění usnesení generální prokurátor uvedl:

„S ohledem na výše uvedené musí být považováno za prokázané, že [stěžovatel] zneužil tíseň minimálně u osob [oběť č. 1] a [oběť č. 2] (...).“

„Z uvedeného vyplývá, že zřetelně existoval vztah podřízenosti a závislosti, kterého [stěžovatel] hanebným způsobem zneužil ke spáchání činů popsanych oběťmi.“

„Z důvodu promlčení nelze vést trestní stíhání, přestože skutkové okolnosti vedou ke zjištění, že na obětech byl spáchán trestný čin.“

Po vydání usnesení se v tisku objevila informace, že stěžovatel se přiznal ke spáchání trestných činů, za které byl stíhán. Stěžovatel následně usiloval o změnu odůvodnění usnesení, tak, aby obsahovalo pouze informaci, že vytýkané činy jsou již promlčeny. Příslušný ženevský soud nicméně jeho podání odmítl jako nepřipustné, když krom jiného uvedl, že stěžovatel není oprávněn dávat generálnímu prokurátoru pokyny ohledně odůvodnění usnesení o zastavení trestního stíhání. Stejně tak Spolkový soud odmítl stěžovatelův opravný prostředek, s tím, že napadené rozhodnutí neobsahuje nic nad rámec nezbytného odůvodnění usnesení.

Dne 4. února 2011 byl stěžovatel zbaven klerického stavu. Toto rozhodnutí bylo zrušeno 13. prosince 2012 dekretem kongregace, ke které stěžovatel náležel. Dne 13. března 2013 smírčí soud uložil ženevské římsko-katolické církvi uhradit stěžovateli náhradu majetkové újmy ve výši jednoho švýcarského franku.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

1. K tvrzenému porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy
2. Stěžovatel tvrdí, že formulace použité generálním prokurátorem v usnesení o zastavení trestního stíhání a následující soudní rozhodnutí porušily princip presumpce nevinny. Stěžovatel argumentuje čl. 6 odst. 2, jehož příslušné pasáže jsou formulovány takto:

„2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.“

1. K přípustnosti
2. Vláda tvrdí, že stěžovatel již nemůže být považován za „oběť“ z důvodu vyhlášení promlčení trestního stíhání. Vláda uvádí, že přiznáním se ke spáchání činů, které mu byly vytýkány, se stěžovatel ostatně vzdal ochrany své pověsti.
3. Stěžovatel toto tvrzení odmítá.
4. Soud poznamenává, že vláda nedokáže přijatelně prokázat, čím zastavení trestního stíhání zbavilo stěžovatele postavení oběti, když právě usnesení o zastavení trestního stíhání stojí na počátku vytýkaného porušení.
5. Co se týče eventuálních následků doznání se, Soud poznamenává, že toto bylo vysloveno bez

přítomnosti advokáta, že stěžovatel odvolal své vyjádření o dva dny později po svém výsledku (Imbrioscia proti Švýcarsku, č. 13972/88, rozsudek ze dne 24. listopadu 1993; John Murray proti Spojenému království, č. 18731/91, rozsudek ze dne 8. února 1996; Brennan proti Spojenému království, č. 39846/98, rozsudek ze dne 16. října 2001, § 45; Salduz proti Turecku, č. 36391/02, rozsudek velkého senátu ze dne 27. listopadu 2008, § 55) a že pouze příslušný soud byl oprávněn z něj vyvodit vinu stěžovatele. Za těchto okolností nelze dospět k závěru o jakýchkoli důsledcích pro stěžovatelovo postavení oběti.

6. Námitku vlády (...) je proto třeba odmítnout.
7. Hodnocení soudu
8. Soud připomíná, že presumpce nevinny, zakotvená v odstavci 2 článku 6, náleží mezi prvky spravedlivého trestního řízení požadované odstavcem 1 (Deweer proti Belgii, č. 6903/75, rozsudek ze dne 27. února 1980, § 56; Minelli proti Švýcarsku, č. 8660/79, rozsudek ze dne 25. března 1983, § 27).
9. Presumpce nevinny je porušena, pokud vyjádření státních orgánů týkající se obviněného odráží názor, že je vinný, ještě před tím, než byla vina prokázána zákonným způsobem (srov. zejména *Allenet de Ribemont proti Francii*, č. 15175/89, rozsudek ze dne 10. února 1995, § 35 a 36; *Daktaras proti Litvě*, č. 42095/98, rozsudek ze dne 10. října 2000, § 41 a 42; *Moulet proti Francii*, č. 27521/04, usnesení ze dne 13. září 2007). V případě neexistence formálního konstatování viny postačí existence určité úvahy, naznačující, že daný veřejný činitel pohlíží na danou osobu jako na vinnou (*Daktaras*, cit. výše, § 41). Porušení presumpce nevinny nemusí vzejít pouze od soudce či soudu, ale i jiných státních orgánů, včetně prokurátorů (*Allenet de Ribemont proti Francii*, č. 15175/89, výklad rozsudku ze dne 7. srpna 1996, § 36; *Daktaras proti Litvě*, cit. výše, § 42).

Jakmile je trestní řízení skončeno, je zároveň ohrožena pověst dané osoby a způsob, jakým je vnímána veřejností (*Allen proti Spojenému království*, č. 25424/09, rozsudek velkého senátu ze dne 12. července 2013).

32. Soud navíc připomíná, že je nutné rozlišovat mezi rozhodnutími odrážející názor, že daná osoba je vinná, a těmi, která se omezují na popis stavu podezření. Prvně zmíněná porušují presumpci nevinny, zatímco rozhodnutí omezující se na popis stavu podezření byla opakovaně shledána jako vyhovující povaze článku 6 Úmluvy (*Marziano proti Itálii*, č. 45313/99, rozsudek ze dne 28. listopadu 2002, § 31). Existuje vskutku zásadní rozdíl mezi tvrzením, že někdo je pouze podezřelý ze spáchání trestného činu, a jednoznačným prohlášením soudu, že dotyčná osoba spáchala příslušný trestný čin, aniž by přitom byla pravomocně odsouzena (*Matijaševi proti Srbsku*, č. 23037/04, rozsudek ze dne 19. září 2006, § 48).
33. Soud proto musí určit, zda ukončení trestního řízení v dané věci zpochybňuje nevinu stěžovatele, i když nebyl odsouzen (*Virabyan proti Arménii*, č. 40094/05, rozsudek ze dne 2. října 2012, § 187).
34. V dané věci bylo trestní stíhání vůči stěžovateli generálním prokurátorem zastaveno z důvodu promlčení trestního stíhání. Je pravdou, jak zdůrazňuje vláda, že kvalifikace vytykánych skutků byla nutná s ohledem na určení příslušných trestů a z nich vyplývající délky promlčení. Soud nicméně poznamenává, že aplikace § 116 odst. 1 CPP/GE (trestního řádu) nepředpokládá ani nevyžaduje jistotu, že byl trestný čin spáchán (srov. naproti tomu *Virabyan*, cit. výše, § 191).
35. Posouzení způsobu, jakým bylo usnesení z 25. září 2008 naformulováno, nezanechává nicméně pochyby ohledně názoru generálního prokurátora na vinu stěžovatele. Zejména po zjištění skutkových okolností a po posouzení podmínek zakládajících trestný čin generální prokurátor shledal, že „z důvodu promlčení nelze vést trestní stíhání, přestože skutkové okolnosti vedou ke zjištění, že na obětech byl spáchán trestný čin“. K tomuto konstatování bylo navíc připojeno další nadbytečné vyjádření. Tak je tomu v případě „hanebného způsobu“, kterým měl stěžovatel spáchat daný trestný čin „nejméně“ na dvou domnělých obětech. Proto není pochyb

o tom, že usnesení z 25. září 2008 vyjadřuje názor generálního prokurátora na vinu stěžovatele a neomezuje se na popis stavu podezření. I když byla kvalifikace předmětných činů nezbytná, příslušné předpisy neukládaly generálnímu prokurátorovi ztotožňovat je se skutečností. Generálnímu prokurátoru příslušelo pouze zvolit takovou formulaci, která by se omezovala na popis stavu podezření ve vztahu k vině stěžovatele.

36. Senát Federálního soudu zamítl opravné prostředky stěžovatele, aniž by vyslovil nesouhlas s předmětným usnesením. Ačkoliv analyzoval doslovné znění rozhodnutí generálního prokurátora, Federální soud dospěl k závěru, že usnesení neobsahovalo „nic nad rámec nezbytného k odůvodnění zastavení trestního stíhání“.
37. Obsah usnesení z 25. září 2008 byl navíc převzat tiskem a hrál významnou úlohu v kanonickém řízení. Má-li veřejnost zájem být informována, takový zájem nevyžadoval rozšíření jakéhokoli názoru ohledně viny stěžovatele. Není proto pochyb, že pověst stěžovatele byla vážně narušena skutečností, že usnesení o zastavení trestního stíhání bylo zpřístupněno veřejnosti (Allen, cit. výše, § 94).
38. Tyto skutečnosti postačují Soudu k závěru, že odůvodnění usnesení o zastavení trestního stíhání z 25. září 2008, potvrzeného obžalovacím senátem Federálního soudu, porušilo princip presumpce nevinny.
39. Došlo tedy k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy.
40. K aplikaci článku 41 Úmluvy
41. Újma
42. Stěžovatel požaduje 141 349,60 švýcarských franků (zhruba 115 898,33 EUR) z titulu náhrady majetkové újmy, kterou utrpěl. Tato částka představuje mzdu, kterou měl pobírat od října 2008, poté co generální prokurátor vydal usnesení o zastavení trestního stíhání, a červnem 2013, kdy mohl znovu zvažovat profesní začlenění.
43. Stejně tak požaduje 20 000 švýcarských franků (zhruba 16 393,44 EUR) z titulu náhrady nemajetkové újmy, utrpěné z důvodu, že obsah usnesení z 25. září 2008 způsobil zhoršení jeho zdraví, tím, že vedlo ke stavu chronického psychického a fyzického vyčerpání.
44. Podle vlády neexistuje vztah kauzality mezi údajným porušením a tvrzenou majetkovou a nemajetkovou újmou, vláda proto navrhuje Soudu, aby žádost stěžovatele učiněnou z tohoto titulu zamítl.
45. Soud uvádí, že propuštění stěžovatele předcházelo usnesení z 25. září 2008 a že kanonické řízení je odvozené z rozhodnutí kongregace, které byl stěžovatel podřízen, tedy z nezávislého kanonického rozhodnutí. Z tohoto důvodu, a navzdory faktu, že některé úkony v rámci kanonického řízení obsahovaly odkazy na usnesení, Soud nespátřuje příčinnou souvislost mezi konstatovaným porušením a domnělou majetkovou újmou, a tuto žádost zamítá. Naproti tomu Soud stěžovateli přiznává 12 000 EUR z titulu náhrady nemajetkové újmy.
46. Náklady
47. Stěžovatel dále požaduje 49 000 švýcarských franků (zhruba 40 204,72 EUR) z titulu náhrady výdajů vynaložených v rámci řízení u vnitrostátních soudů a před Soudem. (...).
48. (...) V dané věci s ohledem na dokumenty, které má Soud k dispozici a s ohledem na svou judikaturu, Soud považuje za přiměřenou částku 15 000 EUR z titulu náhrady výdajů a přiznává ji stěžovateli.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Prohlašuje stížnost za přijatelnou;
2. Rozhoduje, že došlo k porušení článku 6 odst. 2 Úmluvy;
3. Rozhoduje,
4. a) že žalovaný stát má zaplatit stěžovateli ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabude

právní moci podle článku 44 odst. 2 Úmluvy, následující částky (...):

5. i) 12 000 EUR (dvanáct tisíc eur) a případnou částku daně, z titulu nemajetkové újmy;
6. ii) 15 000 EUR (patnáct tisíc eur) a případnou částku daně, z titulu náhrady výdajů;
7. b) že od uplynutí výše uvedené lhůty tři měsíců až do zaplacení bude stanovená částka navyšována o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body;
8. Odmítá ve zbytku návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

(zpracovali JUDr. Antonín Drašík a Mgr. Ing. Libor Havelka)